[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-07]

تحلیل عوامل مؤثر بر احساس امنیت اجتماعی در نواحی روستایی، با تأکید بر سرمایه اجتماعی

مطالعه موردی: دهستان مرحمت آباد میانی، شهرستان میاندوآب

منیژه احمدی *، مهدی چراغی**، محمد ولائی***

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۲/۰۹/۱۱
تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۳/۰۳/۲۱

چکیده

با توجه به افزایش ناهنجاری‌های اجتماعی در جوامع امروزی، بررسی احساس امنیت اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن ضروری می‌باشد. نواحی روستایی کشور به‌عنوان سکونتگاه‌هایی که ۳۰ درصد جمعیت کشورمان را در خود جای می‌دهد، مکانی است برای زندگی و زیستن که شناخت عوامل احساس امنیت ساکنان آن از ضرورت‌های حفظ کمیت و کیفیت این جمعیت می باشد. تحقیق حاضر از نوع کاربردی و به روش توصیفی- تحلیلی می باشد. جامعه آماری تحقیق، شامل خانوارهای روستاهای دهستان مرحمت آباد میانی واقع در شهرستان میاندوآب استان آذربایجان غربی می‌باشد، این دهستان در سرشماری سال ۱۳۹۰، دارای ۱۶۱۶ خانوار و ۷۰۴۰ نفر جمعیت بوده است که طبق فرمول کوکران تعداد نمونه لازم جهت تکمیل پرسشنامه ۲۷۰ خانوار به‌دست آمد. جهت تجزیه و تحلیل اطلاعات به‌دست آمده به‌صورت آمار توصیفی (میانگین، انحراف معیار) و استنباطی (آزمون کندال، آزمون t تک نمونه ای و ضریب همبستگی پیرسون) صورت گرفته است. یافته‌های حاصل از تجزیه و تحلیل اطلاعات، نشان می‌دهد رابطه معناداری میان احساس امنیت اجتماعی و سرمایه اجتماعی خانوارهای روستاهای مورد مطالعه وجود دارد و با افزایش سرمایه اجتماعی احساس امنیت اجتماعی خانوارهای روستایی بهبود می‌یابد.

واژگان کلیدی: امنیت، اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی، مشارکت اجتماعی.

* استادیار گروه جغرافیای دانشگاه زنجان.
** دانشجوی دوره دکترای جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه تهران. mahdicharaghi@yahoo.com
*** کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی.

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-07]

مقدمه

انسان برای تسلط بر طبیعت، فرار از نا امنی و تهدید، تأمین نیازهای اساسی خود و در یک کلمه برای دستیابی به امنیت و احساس ایمنی، زندگی اجتماعی را برگزید و از سوی دیگر، به موازات گسترش اجتماعات و پیچیده‌تر شدن روابط و تعاملات اجتماعی، وارد روابط گوناگونی شد که عرصه‌های زندگی را تحت عناوین اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی و . . . از هم متمایز کرد و امنیت او را تحت شعاع قرار داد. بدین ترتیب بشر با تجمع و تشکیل جامعه، بستری نو برای تهدید امنیت خود فراهم آورد که از زندگی جمعی او ناشی می‌شود. او که برای فرار از نا امنی و دستیابی به احساس امنیت، جامعه را تشکیل داده بود، به‌زودی دریافت که این بار امنیتش نه تنها از سوی طبیعت و عوامل طبیعی، بلکه از سوی انسان‌ها و عوامل گوناگون اجتماعی، اقتصادی و سیاسی نیز تهدید می‌شود. از این رو، دغدغه همیشگی او برای دستیابی به احساس امنیت در مقوله جدید با عنوان احساس امنیت اجتماعی ظهور کرد که در پی تأمین آن علل و اسباب لازم را باید شناخت (نبوی و همکاران، ۱۳۸۹، ۷٤، بحری‌پور و همکاران، ۱۳۹۱، ۹۱).

انسان و جامعه دو مفهوم مکمل یکدیگر می‌باشند. اجتماعات به انسان هستی می‌بخشند و ضمن ایجاد پیوند میان انسان‌ها نیازهای آنان را نیز برآورده می‌کنند. بنابراین تضمین امنیت اجتماعی انسان لازم و ضروری است، چرا که حیات انسان در گرو آن است و اختلال در ساز و کار آن موجب نا امنی و پریشانی احوال انسان خواهد بود (نویدنیا، ۱۳۸۵، ۲۳).

در همین ارتباط احساس امنیت پدیده روان‌شناختی اجتماعی است که دارای ابعاد گوناگونی می‌باشد. این احساس ناشی از تجربه‌های مستقیم و غیرمستقیم افراد از شرایط اوضاع و محیط پیرامونی است و افراد مختلف به‌صورت‌های گوناگون آن را تجربه می‌کنند. بدون شک هرگونه اختلال در احساس امنیت و بروز شرایط نگرانی ناشی از موقعیت‌های مخاطره آمیز و دغدغه‌ساز عینی و ذهنی در جامعه از یک سو هزینه تعامل‌های اجتماعی را افزایش داده و از سوی دیگر با ایجاد اختلال در اعتماد اجتماعی و بروز بی‌تفاوتی فردی و اجتماعی، انسجام و یگانگی اجتماعی را مورد تهدید قرار می‌دهد (حسنوند، ۱۳۹۰، ۵۸). در آغاز قرن بیست و یکم تضمین حقوق بشر و حداقل امنیت برای جوامع انسانی به یکی از سیاست‌های عمومی مهم تمامی دولت‌ها تبدیل شده است. در همین راستا طی دهه‌های اخیر توجه به مفهوم امنیت اجتماعی و عوامل مؤثر آن، در تحقیقات دانشگاهی و کاربردی کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه افزایش یافته است (Cerami, 2006, 2, Zedner, 2009, .5, Loader and Walker, 2009,6)

یافته‌های محققان نشان می‌دهد با وجود احساس امنیت، فرد از زندگی در محیط اجتماعی خود هراسان و نگران نبوده و در تعامل با محیط اجتماعی خود از سوی دیگران احساس ایمنی می‌کند. اهمیت بررسی و شناخت ابعاد و زوایای احساس امنیت از این جهت ضرورت دارد که کنشگران در انجام کنش با مراجعه به ذهنیت روان‌شناختی و تاریخی خود به تصمیم‌گیری و انجام کنش اقدام می‌نمایند، لذا ارزیابی و احساس آن‌ها از فضای کنش نقش بستری و زمینه‌ساز در این تصمیم‌گیری ایفا می‌نماید، چرا که رابطه بین ساختارهای عینی (امنیت) و صورت‌های ذهنی (احساس امنیت) مبنای تصمیم‌گیری افراد می‌باشد (بیات، ۱۳۸۸، ۱۷). بنابراین ضروری است تمامی عرصه‌های جمعیتی کشورمان از نظر وضعیت احساس امنیت اجتماعی مورد ارزیابی قرار گرفته و با شناسایی عوامل مؤثر در امنیت اجتماعی راهکارهای ارتقای آن شناسایی و اجرا شود. در همین راستا در

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-07]

تحقیق حاضر به تحلیل عوامل مؤثر بر احساس امنیت اجتماعی در نواحی روستایی و با تأکید بر سرمایه اجتماعی و در قالب فرضیات زیر پرداخته می شود:

۱- احساس امنیت اجتماعی خانوارهای روستاهای مورد مطالعه در وضعیت مناسبی قرار دارد.

رابطه معناداری بین سرمایه اجتماعی و احساس امنیت

۲- اجتماعی خانوارهای روستاهای محدوده مورد مطالعه وجود دارد.

مبانی نظری

به‌کارگیری واژه امنیت، دارای تاریخی طولانی است که ریشه آن به قدمت تاریخ بشر بر می‌گردد. این واژه توسط سیسرو و لاکرتیوس به یک حالت روان شناختی و فلسفی ذهنی یا احساس درونی آزاد شدن از حزن و اندوه تعریف شده و بعدها در تاریخ رومیان به‌عنوان یک مفهوم سیاسی معنایی سیاسی به خود گرفت. در تفکر سیاسی غرب، امنیت به‌معنای اطمینان و مفهوم سیاسی آزادی لیبرالی پیوند خورده است و هابز امنیت را در تسلیم انسان‌ها به حاکمان می‌داند، به‌طوری که مانع از بروز جنگ می‌شود. در طی قرون هفدهم و هیجدهم به اعتقاد کافمن مفهوم امنیت، مفهومی هنجاری بود که با توسعه رفاه اجتماعی، رفاه عمومی و خیر همگانی هم معنا شده و ملاک مناسبی برای هدایت اجتماعی می‌شود (Brauch, 2005,9)

امنیت از نیازها و انگیزه‌های اساسی انسان به‌شمار می‌رود، به‌طوری که با زوال آن آرامش خاطر انسان از بین می‌رود و تشویش، اضطراب و نا آرامی جای آن‌را می‌گیرد. مرتفع شدن بسیاری از نیازهای آدمی در گرو تأمین امنیت است، به‌طوری که آبراهام مازلو نیز در سلسله مراتب نیازها، احساس امنیت را بلافاصله پس از ارضای نیازهای اولیه قرار می‌دهد (کاهه، ۱۳۸٤، ۱۳۳در نوروزی و سپهر، ۱۳۸۸، ۱۳۰). به‌طور کلی امنیت را می‌توان از نقطه نظر اجتماعی و فرهنگی، وضعیتی آرام تلقی کرد که انسان در نهایت ایمنی نسبت به جان، مال، ناموس، حیثیت، هویت، ارتباطات، تفکرات، ارزش ها و ... خود چه در زمان حال و چه در آینده اطمینان داشته و شبانه‌روز را با تحمل حداقل ریسک ممکن سپری سازد (صالحی امیری و نادری، ۱۳۹۰، ٤٤).

مفهوم امنیت اجتماعی و احساس ناشی از آن در پی توسعه تحلیل‌های جدید امنیتی و پس از جنگ سرد در اروپا مطرح شد. این مفهوم، نخست به‌عنوان یک رویکرد مفهومی به وسیله گروه مستقلی از محققان در مؤسسه تحقیقات صلح کپنهاک توسعه پیدا کرده (Bilgin, 2003, 211) و به‌صورت توان یک جامعه برای حفاظت از هویت گروهی‌شان در مقابل تهدیدات واقعی یا فرضی، تعریف شده است (Wearver, 2000, 5).

در اعلامیه‌های مربوط به سازمان ملل متحد، امنیت اجتماعی یک مفهوم مندرج در ماده ۲۲ از اعلامیه جهانی حقوق بشر می‌باشد که به‌موجب آن هر کس به‌عنوان عضوی از جامعه، جهت دستیابی به حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی برای رشد منزلت و رشد آزادانه شخصیت، حق امنیت اجتماعی دارد (UN,2012).

به‌طور کلی امنیت اجتماعی به قلمروهایی از حفظ حریم فرد مربوط می‌شود که به‌نحوی در ارتباط با دیگر افراد جامعه هستند و به نظام سیاسی و دولت مربوط می‌شود. این قلمروها می‌توانند زبان، نژاد، قومیت، اعتبار، نقش اجتماعی، کار، درآمد، رفاه، مشارکت سیاسی، آزادی، اعتقاد و ... باشند.

در این میان، احساس امنیت، حاصل اعتماد به تعاریفی از زندگی است که هویت و هستی انسان بر مبنای آن سامان می‌گیرد و این احساس در خانواده پی‌ریزی شده و بر پایه اعتماد بنیادینی، ریشه در لطف و محبت بی‌دریغ والدین، به‌ویژه مادر دارد. احساس امنیت دارای ویژگی‌هایی به‌شرح زیر می‌باشد.

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-07]

– احساس امنیت ذهنی است.
– احساس امنیت به‌خودی خود قابل تعریف نیست و بر مبنای بود و نبود خطر، قابلیت تعریف می‌یابد.
– احساس امنیت یک فرایند است، در طول زمان جریان دارد و در هر لحظه براساس برآورد خطرتغییر می‌پذیرد.
– این وجه امنیت (ذهنی) مهمتر از جنبه عینی آن است.
– احساس امنیت ضمن اطمینان به شناخت‌ها، هستی شناختی فرد را سامان می‌بخشد و پایه و بنیان وجود آدمی را در می‌نوردد (صالحی امیری و افشاری نادری، ۱۳۸۹، ۵۵).

به‌طور کلی دو رهیافت عمده در مورد امنیت وجود دارد. رهیافت نظری که بیشتر به ارزش‌های عینی بها می‌دهد و به رهیافت دولت محور و قدرت محور مشهور است. مطابق این رویکرد، امنیت را می‌توان چنین تصور و تهدید نمود: وضعیتی که توسط قدرت برای صیانت مردم در قبال تهدیدهای بیرونی، تأسیس می‌گردد. مسئولیت برقراری چنین امنیتی به‌طور کلی به‌عهده دولت است. وقتی برقراری امنیت در سطح بین المللی و حفظ مرزهای کشور باشد، امنیت ملی مطرح است و اگر امنیت در درون جامعه مطرح باشد منظور امنیت اجتماعی است. این رهیافت به‌طور قاطعی امنیت ملی را از امنیت اجتماعی متمایز می‌کند. این رهیافت از لحاظ معرفت شناختی، رئالیستی و جامعه شناسی (پوزیتیویستی) است و انسان را به‌طور عینی و مشخصی تعریف می‌کند. مثلاً چون انسان‌ها ذاتاً شرور هستند، این شرارت ذاتی باعث نا امنی و بی‌نظمی می‌شوند و فقط از طریق قدرت و دولت می‌توان امنیت را برقرار کرد. رهیافت نظری دوم که بیشتر به ارزش‌های ذهنی و گروهی بها می‌دهد، به رهیافت جامعه محور و هویت محور مشهور است. این رهیافت معتقد است: تهدیدها بیشتر علیه ارزش‌ها و هویت‌های گروه‌های اجتماعی است. در نتیجه امنیت اجتماعی زمانی به‌دست می‌آید که گروه‌ها وخرده فرهنگ‌ها بتوانند به‌راحتی ابراز وجود کرده و ایده‌ها، خواسته‌ها و ارزش‌های خود را مطرح کنند. پس مهم‌ترین منبع تحقق امنیت اجتماعی خود جامعه و گروه‌های گوناگون موجود در آن است. این رهیافت از لحاظ معرفت شناختی پسا پوزیتیویستی است و انسان به‌طور عینی و مشخصی تعریف نمی‌شود بلکه به‌طور فرهنگی و از طریق بافت گروهی تعریف می‌شود (افشار، ۱۳۸۵، ۱۹). بنابراین می‌توان گفت امنیت اجتماعی، توانایی جامعه در دفاع از خصوصیات و ویژگی‌های اساسی خود در برابر تغییرها و تهدیدهای واقعی و احتمالی است. امنیت اجتماعی زمانی مطرح می‌شود که جوامع احساس می‌کنند هویتشان در خطر است.(Vrucetic,2002,2)

یافته‌های محققان عوامل مختلفی را در رابطه با عوامل مؤثر بر امنیت اجتماعی بررسی کرده است. یکی از این عوامل مفهوم سرمایه اجتماعی می‌باشد. مفهوم سرمایه اجتماعی جدید نبوده و ریشه‌های فکری آن به سال ۱۹۱۶ و تحقیقات Hanifan در تحقیقی با عنوان تبیین نقش مشارکت در بهبود عملکرد مدرسه بر می‌گردد. (Woolcock, 2000)

طی دهه‌های اخیر توجه به مفهوم سرمایه اجتماعی و نقش و اهمیت آن به تحقیقات پانتام و منی کلمن بر می‌گردد (Coleman,1988, Putnam,1993, Putnam, 1995).

در حال حاضر، سرمایه اجتماعی شامل جنبه‌هایی از ساختار اجتماعی است که کنش اجتماعی را تسهیل کرده و منابعی را جهت دستیابی مردم به اهدافشان در اختیار آن‌ها می‌گذارد (chuang,2008,1322).

بسیاری از نویسندگان، محور مرکزی و اساسی تعاریف سرمایه اجتماعی را مفاهیمی چون شبکه‌ها، روابط، هنجارها و اعتماد قرار داده اند، اما این نوع مفاهیم با توجه

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-07]

بـه زمینـه‌ای کـه مـورد مطالعـه قـرار مـی‌گیـرد مانندافراد (Fafchamps,2002) خـانواده (Narayan,1990) جوامـع (Bowles,2002) و یـا منـاطق مختلـف(Callois,2005 ,Knack,1997) متفاوت می‌باشـد. ابعـاد مختلـف سـرمایه اجتماعی را می‌توان شامل ابعاد شبکه‌های اجتماعی ، اعتماد و انسـجام و شـبکه‌هـای اجتمـاعی (Narayan,2001, Oorschot,2006) مورد بررسی قرار داد.

در ارتباط با اثرات سـرمایه اجتمـاعی روی جنبـه‌هـای مختلف زندگی جوامع انسانی تحقیقـات مختلفـی انجـام شده است، ادبیات مختلفی در اثبات رابطـه میـان سـرمایه اجتماعی و بهبود عملکرد اقتصادی بنگـاه‌هـا وجـود دارد (Sabatini,2005, Durlauf, 2004, Jankauskas,2007, Quibria,2003).

امـا در ارتبـاط بـا رابطـه سـرمایه اجتمـاعی و امنیـت اجتماعی تحقیقاتی انجام و نتایج زیر به‌دست آمده است:

– بهیان و فیروزآبادی (۱۳۹۲) در تحقیقـی بـه بررسـی عوامـل مـؤثر بـر احسـاس امنیـت اجتمـاعی در شـهرها پرداخته‌اند. نتایج تحقیق نشان مـی‌دهـد وضـعیت امنیـت اجتماعی شهروندان شهر کرمان در وضعیت مطلوبی قـرار داشته و رابطه معناداری میان احساس امنیت اجتمـاعی بـا متغیرهای فضای فیزیکی شـهر، فضـای اجتمـاعی شـهر، مشاهده تلویزیون و گوش دادن به رادیو، پایگاه اقتصادی و اجتماعی افراد، سن و جنس وجود دارد.

– موسوی و همکـاران (۱۳۹۲) در تحقیقـی بـا عنـوان تحلیل تطبیقی فازی سرمایه اجتماعی و توسعه روسـتایی بـه بررسـی تطبیقـی رابطـه سـرمایه اجتمـاعی و توسـعه روستایی در روستاهای بالای۱۰۰۰ نفر جمعیت شهرستان میاندوآب پرداخته‌اند. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهـد کـه داده‌های تجربی، ناظر بر رابطه فازی دو مجموعه سـرمایه اجتماعی و توسعه روستایی است.

– خانی و همکـاران (۱۳۹۲) در تحقیـق "تـأثیر مؤلفـه سرمایه اجتماعی بر ارتقای توسعه روستایی" بـه بررسـی نقش ابعاد مختلف سرمایه اجتماعی در توسعه روستاهای مورد مطالعه پرداخته اند. نتایج تحقیق نشان می دهد بـین مؤلفه‌هـای سـرمایه اجتمـاعی و توسـعه رابطـه مثبـت و معناداری وجود دارد و بیشـترین تـأثیر را تعهـد (کـه ۲۳ درصد از تغییرات توسـعه را پـیش بینـی مـی‌کنـد) و در مرحله بعد تعهد با مشارکت (کـه ۲۸ درصـد از تغییـرات توسعه را پیش بینی می کند) دارا می‌باشند.

– زیـاری و همکـاران (۱۳۹۲) در تحقیقـی بـا عنـوان تحلیـل تطبیقـی احسـاس امنیـت در فضـاهای شـهری و روستایی، به تحلیل تطبیقی تفاوت احساس امنیت در بین سـکونتگاه‌هـای شـهری و روسـتایی پرداختـه‌انـد. نتـایج تحلیل‌ها مشخص می‌سازد که از لحـاظ احسـاس امنیـت عمومی تفاوت معناداری بـین نقـاط شـهری و روسـتایی وجود ندارد؛ ولی از لحـاظ تـرس از فضـاهای شـهری و روسـتایی، تفـاوت بـین شـهر و روسـتا معنـادار اسـت. همچنین نتایج حاکی از آن است که با حرکت از فضاهای خصوصی به سمت فضاهای عمومی، بر میزان ترس مردم افـزوده مـی‌شـود و ایـن موضـوع در روسـتاها بیشـتر از شهرهاست.

– نبوی و همکـاران (۱۳۸۹) در تحقیقـی بـه "بررسـی عوامل اجتمـاعی و اقتصـادی مـؤثر بـر احسـاس امنیـت اجتماعی ساکنین شهر اهواز" پرداخته‌انـد. نتـایج تحقیـق نشان می‌دهد متغیرهای گـرایش بـه مشـارکت در تـأمین امنیـت، تلقـی از عملکـرد پلـیس و پایگـاه اجتمـاعی– اقتصادی به‌صورت مستقیم و متغیر احسـاس محرومیـت نسبی به‌طور معکوس بر احساس امنیت اجتمـاعی افـراد تأثیرگذار هستند.

روش‌شناسی تحقیق

در تحقیق حاضر، با توجه به پرسش‌های مطرح شـده و در راستای پاسخگویی علمی به این سـوالات، بـه تبیـین چگونه بودن و چرایی وضعیت مسئله و ابعاد آن پرداخته

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-07]

شده است. بنابراین، تحقیق حاضر از نوع کاربردی و به روش توصیفی-تحلیلی می‌باشد. جامعه آماری تحقیق، شامل خانوارهای روستاهای دهستان مرحمت آباد میانی واقع در شهرستان میاندوآب استان آذربایجان غربی می‌باشد(تصویر شماره ۱). این دهستان در سرشماری سال ۱۳۹۰، دارای ۱۶۱۶ خانوار و ۷۰۴۰ نفر جمعیت می‌باشد (جدول شماره ۱)، طبق فرمول کوکران تعداد نمونه لازم جهت تکمیل پرسشنامه ۲۷۰ خانوار به‌دست آمد. با توجه به تعداد خانوار هر روستا، تعداد نمونه مشخص، جهت تکمیل پرسشنامه انتخاب خانوارها در سطح هر روستا، به‌صورت تصادفی ساده انجام تا اصل فرصت برابر به‌منظور انتخاب خانوارها رعایت شده باشد.

نام روستاها	خانوار	جمعیت	تعداد نمونه
فیروزآباد	۳۵۹	۱۶۴۶	۵۴
کردکندی	۷۱	۳۴۲	۱۱
اسلام آباد	۱۹۶	۸۷۴	۳۴
مرادخانلو	۱۶۵	۶۸۹	۳۰
فسندوز	۶۳۳	۲۷۵۶	۱۰۸
قره قوزلو	۱۹۲	۷۳۳	۳۴
جمع	۱۶۱۶	۷۰۴۰	۲۷۰

ج۱ . ویژگی‌های جمعیتی و تعداد نمونه روستاهای مورد مطالعه.

منبع: نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۰.

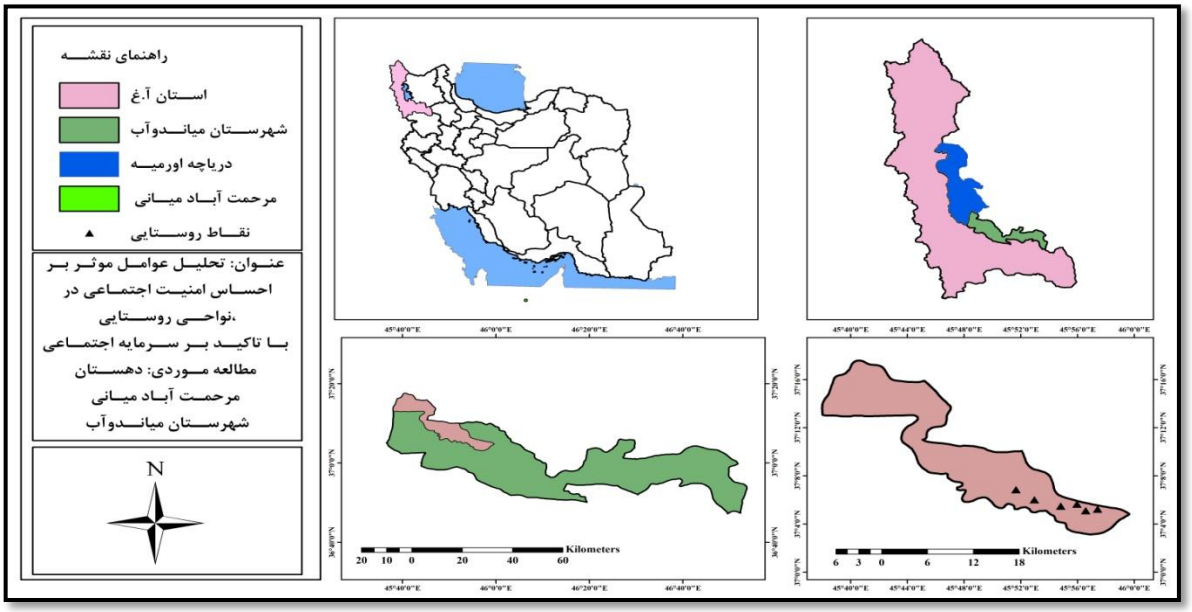

ت ۱. موقعیت سیاسی محدوده مورد مطالعه.

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-07]

در ادامه، پرسشنامه‌ای و در قالب ۲۱ معرف مربوط به احساس امنیت اجتماعی و ۲۸ معرف مربوط به سرمایه اجتماعی تدوین شد. (جدول شماره ۲) سطح پایایی پرسشنامه تحقیق با استفاده از روش آلفای کرونباخ ۰/۷۱ به‌دست آمد که بیانگر ضریب اعتماد مناسب می‌باشد.روش تجزیه و تحلیل اطلاعات به‌دست آمده به‌صورت آمار توصیفی (میانگین، انحراف معیار) و استنباطی (آزمون کندال، آزمون t تک نمونه‌ای، ضریب همبستگی پیرسون) صورت گرفته است.

	ابعاد	معرف
شاخص‌های سرمایه اجتماعی	اعتماد اجتماعی	میزان اعتماد مردم به یکدیگر، توانایی مردم جهت اداره و مدیریت روستا، میزان اعتماد مردم روستا به افراد غریبه وارد شده به روستا که قصد اقامت دائم دارند، میزان اعتماد مردم به مهاجرین، میزان اعتماد مردم روستا به مسافرین (گردشگران)، میزان اعتماد مردم به نهاد «دهیاری»، میزان اعتماد مردم به «شورای اسلامی» وعملکردآن، میزان اعتماد مردم به «مراکز خدمات روستایی»، میزان اعتماد مردم به شرکت تعاونی روستایی، میزان اعتماد مردم به نهادهای اجتماعی موجود در روستا. (مثل بسیج، هیأت امنای مسجد و...)
	مشارکت اجتماعی	مشارکت در امور روستا، مشارکت در پروژه‌های عمرانی، ارتباط با شورای اسلامی، کمک مالی و فکری، مشارکت بدون دریافت دستمزد، مشارکت در تصمیم‌گیری‌های محلی، مشارکت در حفظ و سالم‌سازی محیط روستا
	انسجام اجتماعی	درگیری و نزاع بین اهالی، گردهمایی و جلسات در روستا، تغیر ارزش‌های مشترک طی زمان، روابط همسایگان، انجام وظایف اجتماعی، افزایش میزان همدلی میان اهالی روستا
	شبکه های اجتماعی	همکاری نهادها و سازمان‌ها با مردم، حضور در بازار جهت خرید، تعامل و رفت و آمد با دوستان و همسایگان، حضور در مسابقات ورزشی و کلاس‌های غیر درسی و دینی، ایجاد و گسترش نهادهای محلی جدید، گسترش کمک‌های مالی به خویشاوندان، همکاری نهادها و سازمان‌ها با شورا
احساس امنیت اجتماعی		عدم وجود درگیری و نزاع بین اهالی، اعتماد متقابل میان مردم و مسئولین، عدم تنش‌های نژادی- قومی و گروهی، وجود فرصت‌های تحصیلی و آموزشی یکسان برای عموم مردم، وجود نظام جامع تأمین اجتماعی، مشارکت مردم در انتخابات، نبود نگرانی از سرقت ، امنیت کوچه و خیابان، پارک‌ها و اماکن عمومی، رضایت از آلودگی محیطی مثل نحوه دفع زباله، آلودگی آب و هوا و بهداشت، امکان همراه داشتن پول و لوازم قیمتی، شرکت کردن در جلسات سخنرانی فعالان سیاسی، تردد زنان خانواده به‌تنهایی در محیط روستا، امکان سپردن سرمایه به دیگران، حضور به‌هنگام پلیس در موارد ضروری، امکان تنها فرستادن کودکان به مدرسه، صحبت کردن با افراد غریبه، اعتماد به پلیس، خالی گذاشتن منزل در طول شبانه روز، پذیرش انتقاد از سوی مسئولان، نبود درگیری میان جوانان، نبود اعتیاد در روستا

ج ۲. شاخص‌ها و معرف‌های مربوط به تحقیق.

منبع: یافته‌های تحقیق.

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-07]

یافته‌های تحقیق

از ۲۷۰ نفر فرد پاسخگو ۹۳.۳ درصد پاسخ دهندگان مرد و ٦.۷ درصد زن بوده اند. میانگین سنی این افراد برابر با ۳۷.۲ سال؛ میانگین تعداد افراد خانوار برابر با ٤.۲ نفر و بیشترین سطح سواد هم مربوط به دوره راهنمایی و دبیرستان با ۲۳ درصد بوده است. با توجه به اطلاعات شاخص‌های محاسبه شده، گویه‌های هر شاخص سنجیده شد و میانگین نظرات چنین به‌دست آمد: میانگین امنیت اجتماعی ۳.۱۹، میانگین اعتماد اجتماعی ۲.۹۰ ، میانگین مشارکت ۳.۰۵، میانگین انسجام ۳.۲۹ و میانگین شبکه اجتماعی ۳.۰۱ (جدول شماره ۳).

سرمایه اجتماعی	فراوانی	میانگین	واریانس	انحراف معیار
امنیت اجتماعی	۲۷۰	۳.۱۹	۰/۰۵۰	۰/۲۲٤٦
اعتماد اجتماعی	۲۷۰	۲.۹۰	۰/۲۲۳	۰/٤۷۱۸
مشارکت اجتماعی	۲۷۰	۳.۰۵	۰/۱۲۷	۰/۳٥٦۲
انسجام اجتماعی	۲۷۰	۳.۳۹	۰/۱۳۳	۰/۳۳۷۲
شبکه اجتماعی	۲۷۰	۳.۰۱	۰/۱۱٤	۰/۳۳۷۲
میانگین سرمایه اجتماعی	۲۷۰	۳.۱۰	۰/۰۷۲	۰/۲٦۹۰

ج ۳. بررسی سرمایه و امنیت اجتماعی روستاهای مورد مطالعه از دیدگاه پاسخ دهندگان.
منبع : یافته‌های تحقیق.

جهت بررسی وضعیت احساس امنیت اجتماعی ابتدا به رتبه‌بندی معرف‌های احساس امنیت اجتماعی، استفاده از میانگین عددی و سپس با استفاده از آزمون رتبه‌ای کندال به بررسی معناداری میانگین رتبه‌ای معرف‌های احساس امنیت اجتماعی پرداخته شده است. نتایج به‌دست آمده نشان می‌دهد، از میان ۲۱ مؤلفه مورد بررسی، مؤلفه وجود فرصت‌های تحصیلی و آموزشی یکسان برای عموم مردم با میانگین ٤.٥۳ و مؤلفه مشارکت مردم در انتخابات با میانگین ٤.۳۸ دارای بالاترین میانگین و معرف های پائین بودن آلودگی محیطی مثل نحوه دفع زباله، آلودگی آب و هوا، بهداشت با میانگین ۱.۹۰ و معرف امکان سپردن سرمایه به دیگران با میانگین ۲.٦۳ دارای پائین‌ترین میانگین در میان معرف‌های احساس امنیت اجتماعی می‌باشند. در ادامه تحقیق نتایج رتبه‌بندی معرف‌های احساس امنیت اجتماعی با استفاده از آزمون رتبه‌ای کندال نشان می‌دهد میان میانگین رتبه‌ای معرف‌های احساس امنیت اجتماعی در سطح یک درصد رابطه معناداری وجود دارد، بنابراین می‌توان گفت با افزایش میانگین هر کدام از معرف‌ها، میانگین معرف‌های دیگر هم افزایش می‌یابد (جدول شماره ٤).

جهت بررسی وضعیت احساس امنیت اجتماعی خانوارهای روستاهای مورد مطالعه، از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شده است. یافته‌های به‌دست آمده از این آزمون نشان می‌دهد احساس امنیت اجتماعی خانوارهای روستاهای مورد مطالعه در وضعیت قابل قبولی قرار دارد.

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-07]

با توجه به مطلوبیت مورد آزمون (۳) یافته‌های آزمون نشان می‌دهد، آماره t به‌دست آمده مثبت و تفاوت معناداری آزمون، معنادار می‌باشد. بنابراین می‌توان گفت احساس امنیت اجتماعی خانوارهای روستاهای مورد مطالعه در وضعیت قابل قبولی قرار دارد (جدول شماره ۵).

معرف	میانگین	رتبه	میانگین رتبه‌ای کندال
پائین بودن وجود درگیری و نزاع بین اهالی	۲.۸۱	۱۲	۹.۵
اعتماد متقابل میان مردم و مسئولین	۲.۸۸	۹	۹.۶۳
پائین بودن تنش‌های نژادی- قومی و گروهی	۳.۱۱	۷	۱۰.۸۸
وجود فرصت‌های تحصیلی و آموزشی یکسان برای عموم مردم	٤.٥۳	۱	۱۷.٦۱
وجود نظام جامع تأمین اجتماعی	۲.۸٦	۱۰	۹.۳۳
مشارکت مردم در انتخابات	٤.۳۸	۲	۱٦.۷٥
پائین بودن نگرانی از سرقت ، امنیت کوچه و خیابان، پارک‌ها و اماکن عمومی	۳.٥۷	٥	۱۳
پائین بودن آلودگی محیطی مثل نحوه دفع زباله، آلودگی آب و هوا، بهداشت	۱.۹۱	۲۰	٥.۲۹
امکان همراه داشتن پول و لوازم قیمتی	۲.۷۲	۱٦	۹.٤۳
شرکت کردن در جلسات سخنرانی فعالان سیاسی	۳.۹۲	٤	۸.۸۷
تردد زنان خانواده به‌تنهایی در محیط روستا	۲.۸۲	۱۱	۱٤.٥٦
امکان سپردن سرمایه به دیگران	۲.٦۳	۱۹	۹.۲۷
حضور به‌هنگام پلیس در موارد ضروری	٤.۳٦	۳	۹.۰۹
امکان فرستادن کودکان به مدرسه	۲.۷۷	۱٥	۱٦.٦۸
صحبت کردن با افراد غریبه	۳.۱٥	٦	۸.٦
اعتماد به پلیس	۲.٦۷	۱۸	۱۱.۱۲
خالی گذاشتن منزل در طول شبانه‌روز	۲.۷۹	۱٤	۸.۸۱
میزان اطمینان به مسئولان	۲.۷۰	۱۷	۹.۱
میزان اطمینان به پذیرش انتقاد از سوی مسئولان	۲.۷۰	۱۷	۸.۷٦
پائین بودن درگیری میان جوانان	۲.۹۳	۸	۸.۸٤
پائین بودن اعتیاد در روستا	۲.۸۰	۱۳	۹.۳٦
Kendall's W	۲٦٥.۳٥٤		
Chi-Square	۲۸٥.٤٥		
معناداری	۰/۰۰۰		

ج ٤. رتبه‌بندی معرف‌های احساس امنیت اجتماعی. منبع : یافته‌های تحقیق.

مؤلفه	مطلوبیت عددی مورد آزمون: ۳				
	t	درجه آزادی	معناداری	تفاوت میانگین	فاصله اطمینان ۹۵ درصد	
					حد پائین	حد بالا
امنیت	۱۰.۳۱۰	۲٦۹	۰/۰۰۰	۰/۱۹۹۳	۰/۱٦۱۱	۰/۲۳۷٦

ج ۵. بررسی وضعیت احساس امنیت اجتماعی خانوارهای روستاهای مورد مطالعه. منبع : یافته‌های تحقیق.

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-07]

در ادامه تحقیق و جهت بررسی رابطه میان سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است. نتایج به‌دست آمده از ضریب همبستگی پیرسون نشان می‌دهد رابطه معناداری میان احساس امنیت اجتماعی خانوارهای روستاهای مورد مطالعه و ابعاد سرمایه اجتماعی وجود دارد. در این میان بیشترین ضریب همبستگی مربوط به بعد شبکه‌های اجتماعی با ضریب همبستگی ۰/٤٥٥ و کمترین همبستگی مربوط به بعد انسجام اجتماعی با ضریب همبستگی ۰/۱۹۲ می‌باشد (جدول شماره ٦).

Correlations							
		امنیت	اعتماد	مشارکت	انسجام	شبکه	سرمایه
امنیت	Pearson Correlation	1	.335**	.264**	.192*	.455**	.442**
	Sig. (2-tailed)		.000	.002	.026	.000	.000
	N	270	270	270	270	270	270
**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).							
*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).							

ج ٦ . بررسی رابطه میان سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی. منبع : یافته‌های تحقیق.

نتیجه

احساس امنیت اجتماعی یکی از عناصر بنیادی بعد سیاسی، اجتماعی و اقتصادی نظم اجتماعی جوامع انسانی به حساب می‌آید و میزان و ضرایب احساس امنیت یا ناامنی، وابسته به سطح برداشت و احساس افراد و مرتبط با تحلیل ها و بررسی‌های امنیتی است. یکی از عواملی که در احساس امنیت اجتماعی خانوارها نقش اساسی ایفا می‌کند، سرمایه اجتماعی و ابعاد مختلف آن می‌باشد. پژوهش حاضر با هدف تحلیل عوامل مؤثر بر احساس امنیت اجتماعی در نواحی روستایی و با تأکید سرمایه اجتماعی صورت گرفته است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد در شاخص‌های احساس امنیت اجتماعی شاخص‌های وجود فرصت‌های تحصیلی و آموزشی یکسان برای عموم مردم و مشارکت مردم در انتخابات دارای بالاترین میانگین احساس امنیت اجتماعی خانوارهای مورد مطالعه می‌باشد. همچنین نتایج نشان می‌دهد در شاخص‌های پائین بودن آلودگی محیطی مثل نحوه دفع زباله، آلودگی آب و هوا، بهداشت و امکان سپردن سرمایه به دیگران در وضعیت مطلوبی قرار ندارد، یافته‌های میدانی تحقیق نشان می‌دهد به‌دلیل بروز خشکسالی‌های سال‌های اخیر و وضعیت وخیم دریاچه ارومیه احساس امنیت خانوارهای روستایی در محدوده مورد مطالعه شدیداً در معرض خطرات مختلفی قرار گرفته است. در ادامه یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد بیشترین بعد اثرگذار سرمایه اجتماعی بر روی احساس امنیت اجتماعی خانوارهای روستاهای مورد مطالعه، بعد انسجام اجتماعی می باشد.

فهرست منابع

– افشار، زین العابدین، ۱۳۸۵، بررسی امنیت اجتماعی زنان در شهر تهران، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.
– بیات، بهرام، جامعه‌شناسی احساس امنیت اجتماعی، ۱۳۸۸، تهران، انتشارات امیرکبیر.
– بحری پور، عباس و همکاران، ۱۳۹۱، بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی، فصلنامه پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی، سال اول، شماره ٤، ۵۸–۳۹.

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-07]

– بهیان، بهیان و آمنه فیروزآبادی، ۱۳۹۲، بررسی عوامل مؤثر بر احساس امنیت اجتماعی در شهرها، فصلنامه مطالعات جامعه شناختی شهری، سال سوم، شماره ٦ ، صص ۱۲۲–۱۰۳.
– حسنوند، اسماعیل و احسان حسنوند، ۱۳۹۰، بررسی عوامل مؤثر بر احساس امنیت اجتماعی جوانان، فصلنامه نظم و امنیت اجتماعی، شماره ١٦، صص ٧٦–٥٧.
– خانی، فضیله و همکاران ،۱۳۹۲، تأثیر مؤلفه سرمایه اجتماعی بر ارتقا توسعه روستایی، فصلنامه جغرافیا، سال یازدهم، شماره ۳۸، ۱۵۲–۱۳۳.
– زیاری، کرامت‌اله و همکاران ،۱۳۹۲، تحلیل تطبیقی احساس امنیت در فضاهای شهری و روستایی، سال چهارم، شماره ۱، صص ۲۲–۱.
– صالحی امیری، رضا، و افسر افشاری نادری، ۱۳۹۰، مبانی نظری و راهبردی مدیریت ارتقا امنیت اجتماعی و فرهنگی در تهران، فصلنامه راهبرد، سال بیستم، شماره ۵۹، صص ۷۹–۴۸.
– موسوی، میرنجف و همکاران، ۱۳۹۲، تحلیل تطبیقی فازی سرمایه اجتماعی و توسعه روستایی، فصلنامه جغرافیا و آمایش شهری – منطقه‌ای، سال سوم، شماره ۷، ۲۰–۱.
– نوروزی، فیض اله، و سارا فولادی سپهر ۱۳۸۸، بررسی احساس امنیت اجتماعی زنان ۲۹–۱۵ ساله ساله شهر تهران و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن، فصلنامه راهبرد، شماره ۵۳، سال هیجدهم، صص ۱۵۲–۱۲۹.
– نبوی، عبدالحسین و همکاران ،۱۳۸۹، بررسی عوامل اجتماعی و اقتصادی مؤثر بر احساس امنیت اجتماعی، فصلنامه جامعه شناسی کاربردی، سال بیست و یکم، شماره ٤، صص ۹۷–۷۳.
– نویدنیا، منیژه، ۱۳۸۵، گفتمان پیرامون امنیت اجتماعی، فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی، سال دوم، شماره چهارم و پنج.

- Bilgin, Pinar, (2003), "Individual and Social Dimentions of Security", International Studies Review, Vol.5, Issue2.
- Brauch, Günter, 2005, Stability or Sustainability? Dimensions of Socio-economic Security in a Rain Forest Margin, Research Project on Stability of Rain Forest Margins
- CALLOIS, J. M; (2005),SCHMITT, B. Measuring social capital for local economic development studies: The case of French rural areas. Working Paper Cesaer-Inra, No 2005/2. 17 p.
- Chuang Y.C, Chuang K.Y,(2008), Gender differences in relationships between social capital and individual smoking and drinking behavior in Taiwan, Social science and Medicine, No.67,pp: 1321- 1330.
- Cerami, Alfio , 2006, Worlds of Socio-Economic Security in Western Europe: The Need for Bottom-Up Empowerment, A Human Security Report for Eastern/Western Europe.
- COLEMAN, J.(1988), Social capital in the creation of human capital. American Journal of Sociology, No 94, p. 95–120.
- Durlauf, S. N.; FAFCHAMPS M.(2004) Social capital: NBER Working Paper No W10485. Available from Internet: <http://ssrn.com/abstract=546282>.
- FAFCHAMPS, M.; MINTEN, B.(2002) Returns to social network capital among traders. Oxford Economic Papers, Vol 54, No 2, p. 173–206.
- Jankauskas, Vidmantas and Janina seputien, (2007), The Relation Between Social Capital, Governance And Economic Performance In Europe, Verslas: Teorija Ir Praktika, pp 131-138.
- KNACK, S.; KEEFER, P.(1997) Does social capital have an economic payoff? A cross-country investigation. Quarterly Journal of Economics, 1997, Vol 112, No 4, p. 1251–1288.
- Narayan, Dt and validation of a social capital inventory. Current Sociology, Vol 49, No 2, p. 59–102.
- Narayan, D; Pritchett, l. (1999), Cents and sociability: household Income and social capital in rural Tanzania. Economic Development and Social Change, 1999, Vol 47, No 4, p. 871–897.
- OORSCHOT, W; (2006),Arts, W; Gelissen, J. Social capital in Europe. Acta Sociologica, Vol 49, No 2, p. 149–167.
- Qurbria, M. G.(2003) The puzzle of social capital. A critical review. Asian
Development Review, Vol 20, No 2, p. 19–39.
- PUTNAM, R. D.; LEONARDI, R.;(1993), NANETTI, R. Y. Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy. Princeton University Press: Princeton.258 p.
- PUTNAM, R. D. (1995),Bowling alone: America's declining social capital. Journal of Democracy, Vol 6, No 1, p. 65–78.
- Sabatini, F. (2006),The empirics of social capital and economic development: A critical perspective. FEEM Working Paper No 15. Available from Internet: <http://ssrn.com/abstract=879712>.
- Vrucetic, Srdjan,(2002) traditional versus Societal Security and the Role of securitization, free university of Berlin and York university. Australian center for political research.
- UN,(2012), Social protection: A development priority in the post-2015 UN development agenda The views expressed in this paper are those of the signing agencies and do not necessarily reflect the views of the United Nations.
- Zedner, Lucia .(2009) Security. London: Routledge.
- Weaver, D.& Opperman, M.(2000): Tourism Management, John Wiley and Sons Australia.
- WOOLCOCK, M.; NARAYAN, D. (2000),Social capital: implications for development theory, research and policy. The World Bank Research Observer, Vol 15, No 2, p 225–249.
- Loader, Ian and Neil Walker (2007) Civilizing Security. Cambridge: Cambridge University Press.

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-07]